

FALSAFA FANINI INTERFAOL METODLAR ASOSIDA O‘QITISH: SHAXSIY VA IJTIMOYIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Abdullayev Akmal Nasriddinovich

Namangan davlat pedagogika instituti dotsenti, PhD.

Anotatsiya: Ushbu tezis zamonaviy oliy ta’lim jarayonida falsafa fanini interfaol metodlar asosida o‘qitishning shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi ahamiyatini o‘rganadi. Tadqiqot pedagogik yondashuvlar, metodologik strategiyalar va interfaol o‘qitish usullarining talabalar bilimni chuqurlashtirish, tanqidiy tafakkurini shakllantirish va ijtimoiy malakalarini rivojlantirishga ta’sirini ilmiy asosda tahlil qiladi. Tezisda interfaol metodlarning samaradorligi, o‘quv jarayonidagi innovatsion texnologiyalar va pedagogik yondashuvlar orqali shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni integratsiyalash usullari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari falsafa fanini o‘qitishda pedagogik jarayonni optimallashtirish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va kommunikativ qobiliyatlarini oshirishga yo‘naltirilgan metodik tavsiyalarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: interfaol metodlar, falsafa ta’limi, shaxsiy kompetensiyalar, ijtimoiy kompetensiyalar, pedagogik innovatsiyalar, ta’lim metodologiyasi.

Kirish: Zamonaviy oliy ta’lim tizimida falsafa fanining o‘qitilishi nafaqat ilmiy dunyoqarashni shakllantirish, balki shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishning markaziy vositasi sifatida qaraladi. Falsafa fani o‘quvchilarda tanqidiy tafakkur, axloqiy-estetik qarashlarni, ijtimoiy va madaniy qadriyatlarni chuqurlashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, global ta’lim paradigmasidagi o‘zgarishlar interfaol pedagogik metodlarning ahamiyatini oshirmoqda, chunki ularning yordamida talabalar bilimni passiv qabul qilishdan faol ijodiy va analitik faoliyatga o‘tiladi. Interfaol metodlar pedagogik jarayonda talabalar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni markazlashtiradi. Bu metodlar o‘quv jarayonini faqat ma’lumot uzatish vositasidan ko‘ra, o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish, muammolarni hal qilish va ijtimoiy munosabatlarni samarali rivojlantirish imkoniyatini beruvchi tizimga aylantiradi. Shu nuqtai nazardan, shaxsiy kompetensiyalar mas’uliyat,

axloqiy qaror qabul qilish, o'zini baholash qobiliyati kabi xususiyatlar, hamda ijtimoiy kompetensiyalar jamoada ishlash, kommunikativ va hamkorlik malakalari, pedagogik jarayonda interfaol metodlar orqali samarali rivojlantiriladi jarayonini individual va guruh faoliyatlari orqali tashkil etishni nazarda tutadi. Bu jarayonda muhokama, debat, rol o'yinlari, brainstorming, vaziyatli tahlil va boshqa interfaol strategiyalar talabalarning mavzuga qiziqishini oshirish bilan birga, ularning mantiqiy tafakkurini chuqurlashtiradi. Shu bilan birga, interfaol metodlarning pedagogik samaradorligi psixologik jihatdan ham izohlanadi: talaba o'z bilimini faqat qabul qiluvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida shakllantiradi, bu esa ularning shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini yanada barqaror va tizimli rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, zamonaviy oliy ta'limda falsafa fanining o'qitilishi nafaqat akademik bilimlarni, balki talabalar shaxsiy va ijtimoiy intellektini rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuvni talab qiladi. Bu esa, o'z navbatida, pedagogik jarayonni metodologik jihatdan qayta shakllantirishni va interfaol metodlarni samarali integratsiya qilishni taqozo etadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar orqali o'qitilgan talabalarda muammolarni hal etish, ijodiy fikrlash va samarali kommunikatsiya qobiliyatlari sezilarli darajada oshadi, bu esa ularning ijtimoiy moslashuvchanligi va professional kompetensiyalarini mustahkamlashga yordam beradi[1]. Falsafa fanining interfaol metodlar asosida o'qitilishi zamonaviy ta'lim kontekstida quyidagi strategik vazifalarni amalga oshiradi: birinchidan, talabalarning individual mantiqiy va tanqidiy tafakkurini rivojlantirish; ikkinchidan, ijtimoiy interaktiv ko'nikmalarini oshirish va guruh ichida samarali hamkorlikni ta'minlash; uchinchidan, axloqiy-estetik qarashlarni shakllantirish va ularni kundalik hayotga tadbiq etishga rag'batlantirish. Shu ma'noda, interfaol metodlar talabalarning o'quv jarayonidagi passiv ishtirokidani faol va ijodiy rolga o'tishini ta'minlaydi, bu esa falsafa fanining pedagogik va ma'naviy-ma'rifiy potentsialini maksimal darajada amalga oshirish imkonini beradi. Interfaol metodlarning zamonaviy ta'lim tizimida o'rni, pedagogik innovatsiyalar bilan integratsiyasi, shuningdek, shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish mexanizmlarini konseptual tahlil qilish muhimdir. Bu jarayonda ilmiy tadqiqotlar va xorijiy olimlarning empirik ishlaridan foydalanish pedagogik jarayonni yanada asosli va tizimli

yoritishga imkon beradi. Shu nuqtai nazardan, tezis o‘zining metodologik va amaliy qismida interfaol metodlarning samaradorligini o‘lchash, shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarning rivojlanish darajasini baholash va pedagogik tavsiyalar ishlab chiqish mexanizmlarini ilmiy jihatdan tahlil qiladi. Umuman olganda, kirish qismi falsafa fanini interfaol metodlar asosida o‘qitishning konseptual, pedagogik va amaliy ahamiyatini ochib beradi, shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishning nazariy va metodologik asoslarini belgilaydi hamda tezisning ilmiy va amaliy qiymatini ta’kidlaydi. Bu esa o‘quvchilarning o‘zini o‘zi rivojlantirish, mantiqiy va axloqiy tafakkurini shakllantirish, shuningdek, ijtimoiy ko‘nikmalarini mustahkamlashga yo‘naltirilgan ta’lim jarayonini tizimli o‘rganishga xizmat qiladi.

Zamonaviy global ta’lim tizimida falsafa fanini o‘qitishning dolzarbligi nafaqat akademik bilimni yetkazish, balki talabalar shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirish bilan chambarchas bog‘liqdir. 21-asrda ta’lim jarayoni faqat bilim uzatish bilan cheklanmay, balki talabaning tanqidiy fikrlash, ijodiy qaror qabul qilish va muammolarni samarali hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan kompleks jarayon sifatida ko‘riladi [3]. Shu nuqtai nazardan, falsafa fanini interfaol metodlar yordamida o‘qitish zamonaviy pedagogik innovatsiyalarning markaziy komponentiga aylanmoqda, chunki bu metodlar talabalarni passiv o‘quv jarayonidan faol, ijodiy va analitik ishtirokchiga aylantiradi. Dolzarb pedagogik vaziyatlar va real hayotiy misollar orqali mavzuning ahamiyatini yanada yoritish mumkin. Masalan, 2023-yilda O‘zbekistonning bir nechta oliy ta’lim muassasalarida falsafa fanini interfaol metodlar asosida o‘qitish tajribasi o‘tkazildi[4]. Ushbu tajribada talabalarga klassik ma’ruzalar o‘rniga muhokama, debat va vaziyatli tahlil metodlari qo‘llanildi. Natijada, talabalarning mavzu bo‘yicha tanqidiy fikrlash darajasi sezilarli darajada oshgan, ular murakkab falsafiy masalalarni tahlil qilishda va jamoaviy muammolarni hal qilishda faol ishtirok etgan. Shu bilan birga, ijtimoiy kompetensiyalar ham yaxshilangan: talabalar guruh ichida samarali muloqot qilish, hamkorlikda qaror qabul qilish va etika normalarini muvofiqlashtirish bo‘yicha sezilarli ijobiy o‘zgarishlarni namoyon etdilar. Ushbu tajriba falsafa fanini interfaol metodlar yordamida o‘qitishning nafaqat akademik, balki ijtimoiy ahamiyatini ochib

beradi. Shuningdek, global miqyosda interfaol metodlar bilan o'qitish tajribasi ham ushbu mavzuning dolzarbligini tasdiqlaydi. Masalan, AQSh va Evropa universitetlarida 2020–2024-yillar davomida o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol pedagogik strategiyalar (debate, case-study, role-playing) talabalarning mantiqiy tafakkuri, etik qaror qabul qilish va jamoaviy ish qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi [5]. Bu esa o'z navbatida talabalarni nafaqat akademik, balki professional va shaxsiy rivojlanish nuqtai nazaridan ham tayyorlashga imkon beradi. Shu bilan birga, global ish bozori shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni yuqori baholaydi: ish beruvchilar tanqidiy fikrlash, muammolarni yechish va kommunikativ qobiliyatlarni egallagan bitiruvchilarni yuqori baholashadi. Bu esa falsafa fanini interfaol metodlar asosida o'qitishning real, ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatini yanada oshiradi. Bundan tashqari, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi ta'lim jarayonini yanada interfaol va shaxsga yo'naltirilgan qilmoqda. Masalan, onlayn ta'lim platformalari, virtual laboratoriyalar va simulyatsion dasturlar talabalarga murakkab falsafiy masalalarni o'rganish, muhokama qilish va yechim topish imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, interfaol metodlar nafaqat auditoriya ichidagi, balki virtual makonda ham shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Masalan, Zoom, Microsoft Teams yoki Moodle platformalarida tashkil etilgan debat va case-study mashg'ulotlari talabalarni mavzuni chuqurroq tahlil qilishga undaydi, ular o'z fikrini aniq va asosli yetkazish, guruh ichida murosaga kelish va ijtimoiy hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi [6]. Shuningdek, ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishda interfaol metodlarning dolzarbligi pandemiya davrida yanada oshdi. Masofaviy ta'lim jarayonida talabalar o'zaro muloqot va hamkorlik imkoniyatlari cheklangan bo'lsa-da, interfaol metodlar yordamida virtual muhitda jamoaviy faoliyat va muhokama jarayonlarini amalga oshirish mumkinligi aniqlangan. Bu esa nafaqat shaxsiy intellektual va axloqiy rivojlanishga, balki talabalarning ijtimoiy moslashuvchanligi va kommunikativ qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Dolzarblikni yanada mustahkamlash uchun real hayotiy pedagogik muammolarni misol sifatida keltirish mumkin. Masalan, talabalarning ijtimoiy masalalarni muhokama qilishda faqat nazariy bilimga tayanishi ko'pincha

murakkab qaror qabul qilishni cheklaydi. Shu bilan birga, interfaol metodlar orqali talabalar real hayotiy situatsiyalarni tahlil qiladi, axloqiy va mantiqiy nuqtai nazardan qaror qabul qiladi hamda jamoa bilan muvofiqlashtiradi[7]. Natijada, ular nafaqat akademik bilimga, balki hayotiy muammolarni hal etish kompetensiyasiga ega bo‘ladilar. Bundan tashqari, interfaol metodlar shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida talabalarni ichki motivatsiya bilan ta’minlaydi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, faol, interfaol ta’lim strategiyalari talabalarni mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va mas’uliyat hissini oshirishga undaydi. Shu nuqtai nazardan, interfaol metodlar falsafa fanini o‘qitishda shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy moslashuvchanlikni shakllantirishning eng samarali vositasiga aylanadi.

Zamonaviy global ta’lim tizimlarida falsafa fanini o‘qitish metodlari mamlakatlar va universitetlar o‘rtasida sezilarli farq qiladi. Shu bilan birga, interfaol metodlarning ahamiyati har bir ilg‘or ta’lim tizimida yuqori baholanishi bilan ajralib turadi. Masalan, AQShning ko‘plab universitetlarida, xususan, Harvard va Stanford universitetlarida falsafa fanini o‘qitishda interfaol pedagogik yondashuvlar keng qo‘llaniladi. Bu yerda talabalarga faqat nazariy bilim berish emas, balki ular real hayotiy vaziyatlarda muammolarni tahlil qilish, debatlarida qatnashish va case-study metodlari orqali murakkab falsafiy masalalarni hal qilish imkoniyatlari taqdim etiladi. Shu jarayon talabalarda tanqidiy tafakkur, axloqiy va ijtimoiy qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi [8]. Evropa oliy ta’lim tizimlarida ham interfaol metodlar keng qo‘llaniladi. Masalan, Angliya va Germaniyaning Oksford, Kembridj va Heidelberg universitetlarida falsafa fani o‘qitilishida seminarlar, debatlar, rolli o‘yinlar va muammoli mashg‘ulotlar pedagogik jarayonning markaziy elementlari hisoblanadi. Bu metodlar talabalarda mantiqiy tafakkur, kommunikativ malakalar va ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, talabalar guruh ishlari orqali bir-birini tinglash, fikrini asoslash va muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masalan, Oksford universitetidagi “Tutorial System” (tutorial tizimi) o‘quv jarayonida talaba va o‘qituvchi o‘rtasida individual va interfaol muloqotga asoslangan bo‘lib, bu falsafa fani uchun muhim pedagogik yondashuv sifatida tan olingan[9]. Shuningdek, Skandinaviya mamlakatlarida interfaol metodlar, xususan, vaziyatli tahlil va problem-based learning

(PBL) strategiyalari falsafa fanini o‘qitishda keng qo‘llaniladi. Shvetsiya, Finlyandiya va Norvegiya universitetlarida talabalar kichik guruhlarda murakkab falsafiy va ijtimoiy masalalarni hal qilish orqali o‘z shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi. Masalan, Finlyandiya Helsinski universitetida o‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, PBL metodlari yordamida o‘qitilgan talabalarda tanqidiy tafakkur, ijodiy qaror qabul qilish va guruh ichidagi hamkorlik malakalari ancha yuqori darajada shakllanadi. Shuni ta’kidlash lozimki, interfaol metodlar nafaqat darslarda, balki universitetning virtual ta’lim platformalarida ham samarali qo‘llaniladi. Misol uchun, London School of Economics (LSE) va Massachusetts Institute of Technology (MIT) kabi universitetlar onlayn muhitda debat, case-study va simulyatsion mashg‘ulotlar tashkil etadi. Bu metodlar talabalarga murakkab falsafiy konseptlarni o‘rganish, o‘z fikrini mantiqan asoslash va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish imkoniyatini beradi. Pandemiya davrida esa bu interfaol metodlarning dolzarbligi yanada oshdi, chunki talabalarning virtual muhitda ham samarali muloqot qilish va jamoaviy faoliyat ko‘rsatish imkoniyatlari ta’minlandi. Bundan tashqari, xorijiy oliy ta’lim tizimlarida interfaol metodlar orqali talabalarda ijtimoiy mas’uliyat va etika tushunchalari ham shakllantiriladi. Masalan, Germaniyada Heidelberg universitetida falsafa fani o‘qitishda talabalar axloqiy dilemma vaziyatlarini tahlil qiladilar, bu esa ularning axloqiy qaror qabul qilish qobiliyatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi[10]. Shu bilan birga, talabalar jamoada ishlash, fikrlarini boshqalarga tushuntirish va muloqot qilish malakalarini rivojlantiradi, bu esa shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni birgalikda rivojlantirish mexanizmini tashkil qiladi. Xorijiy oliy ta’lim tajribasi shuni ko‘rsatadiki, falsafa fanini interfaol metodlar asosida o‘qitish talabalar bilimni chuqurlashtirish, tanqidiy tafakkurini rivojlantirish va ijtimoiy kompetensiyalarini mustahkamlashning eng samarali vositasidir. Interfaol metodlar nafaqat akademik bilimni oshiradi, balki talabalarning ijodiy, axloqiy va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantiradi, ularni global ish bozori va professional hayotga tayyorlaydi. Shu nuqtai nazardan, xorijiy oliy ta’lim tizimlaridagi ushbu tajribalar O‘zbekiston oliy ta’limida falsafa fanini interfaol metodlar asosida o‘qitishning samarali pedagogik strategiyalarini shakllantirishda muhim nazariy va amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa: Ushbu tezis zamonaviy oliy ta'lim jarayonida falsafa fanini interfaol metodlar asosida o'qitishning shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi pedagogik ahamiyatini ilmiy tahlil qildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, interfaol metodlar talabalarning tanqidiy tafakkur, mantiqiy fikrlash, axloqiy va etika qarorlarini qabul qilish, shuningdek, jamoaviy ish va samarali muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Global oliy ta'lim tizimidagi tajribalar, xususan, AQSh, Angliya, Germaniya va Skandinaviya universitetlarida qo'llanilayotgan interfaol pedagogik strategiyalar, shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni bir vaqtning o'zida rivojlantirish imkonini berishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, onlayn va masofaviy ta'lim platformalarida interfaol metodlarni integratsiyalash talabalarning ijodiy va muloqot ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi, bu esa pandemiya va global ta'lim sharoitida dolzarbligini yanada kuchaytiradi. Tezis xulosasida ta'kidlanganidek, falsafa fanini interfaol metodlar asosida o'qitish nafaqat akademik bilimni chuqurlashtirish, balki shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni kompleks rivojlantirish mexanizmini ta'minlaydi. Bu esa talabalarning nafaqat o'zini o'zi rivojlantirish, balki jamoaviy va ijtimoiy faoliyatlarda samarali ishtirok etishlariga, professional va shaxsiy hayotda muvaffaqiyatga erishishlariga imkon yaratadi. Shu nuqtai nazardan, interfaol metodlar falsafa ta'limining pedagogik va amaliy ahamiyatini maksimal darajada amalga oshirishda markaziy vosita sifatida qaraladi. Shu bilan birga, tezis natijalari o'qituvchilar, metodistlar va ta'lim siyosatini ishlab chiqayotgan mutaxassislar uchun falsafa fanini o'qitishda interfaol metodlarni samarali qo'llash bo'yicha metodik tavsiyalarni shakllantirish uchun ilmiy asos sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Shohbozbek, E. (2025). PEDAGOGIKA PSIXOLOGIYA BOLALARNING KOMMUNIKATIV KOMPATENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI. Global Science Review, 4(5), 430-439.
2. Xaydarova L. MADANIYATSHUNOSLIK YONDASHUVI ASOSIDA TALABALARDA AXLOQIY VA ESTETIK KOMPETENTLIKNI

- RIVOJLANTIRISH //Science and innovation. – 2023. – T. 2. – №. Special Issue 9. – C. 70-72.
3. Abdugafurovich T. T. Bo ‘lajak o ‘qituvchilarda ma’naviy-ma’rifiy kompetensiyalarni shakllantirishda vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik asoslari //Fergana methodical school. – 2025. – №. 2. – C. 110-117.
 4. Mukaddas, A., & Shohbozbek, E. (2025). XIX-XX ASR 1-YARMIDA O ‘ZBEKISTON PEDAGOGIKASIDA MILLIYLIK TAMOYILINING RIVOJLANISH IMKONIYATLARI. Global Science Review, 3(2), 89-94.
 5. Almuratova G. Milliy tarbiya tizmida milliy tilning o ‘rni (jadid pedagoglari qarashlari misolida) //MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI JURNALI. – 2025. – T. 3. – №. 10.
 6. Sevara, Z., & Shohbozbek, E. (2025). ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ORQALI INKLYUZIV TA’LIMDA SOG ‘LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISH. Global Science Review, 4(3), 414-420.
 7. Ortiqova Z., Nurmuhammedova D. BO ‘LAJAK O ‘QITUVCHILAR UCHUN PEDAGOGIK DEONTOLOGIYANING AHAMIYATI //Журнал академических исследований нового Узбекистана. – 2025. – T. 2. – №. 2. – C. 134-137.
 8. Madinaxon, U., & Shohbozbek, E. (2025). O’ZBEKISTONDA YOSHLARNING MA’NAVIY DUNYO QARASHINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. Global Science Review, 4(3), 383-391.
 9. Rasulova S., Musayev O. KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNI MA’NAVIY-MA’RIFIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING TEXNOLOGIYALARI SAMARADORLIGI //Теоретические аспекты становления педагогических наук. – 2024. – T. 3. – №. 16. – C. 115-118.
 10. Kamolov A. J. MA’NAVIY-MA’RIFIY ISHLAR MUTASADDILARINING IJTIMOY-PEDAGOGIK KOMPETENSIYALARI //Inter education & global study. – 2024. – №. 5 (1). – C. 367-375.

11. G'ulomjonov, O. (2025). RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA OILAVIY QADRIYATLARNING BARQARORLIGI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.2), 410-412.
12. Nasriddinovich, A. A., & O'G'Li, K. I. I. (2024). MEDIAMAKONDA YOSHLAR DUNYOQARASHINI MISSIONERLIK FAOLIYATI TA 'SIRIDAN ASRASH OMILLARI. Science and innovation, 3(Special Issue 32), 592-595.